

РЕЦЕНЗІЯ

професора кафедри педагогіки
Національного університету біоресурсів і природокористування України,
доктора педагогічних наук, професора **ВАСЮК Оксани Вікторівни**
на дисертацію **ШМАРКО Наталії Сергіївни** на тему:
«Формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)»
галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка»

Актуальність та доцільність дисертації. Сучасне соціальне життя характеризується значними перетвореннями, зміною способу життя, системи цінностей, стереотипів мислення людей. Заклади освіти, зокрема і фахової передвищої, сьогодні мають не лише надавати професійні знання, але й спрямовувати свої зусилля на формування гармонійно розвиненої особистості. У цьому аспекті, необхідність естетичного виховання студентської молоді постає як глобальна проблема. Зростає роль естетичної культури, що передбачає формування естетичних смаків, удосконалення внутрішнього емоційного світу здобувачів освіти та сприяє зміцненню свідомості, ідейної переконаності, розвитку здатності до культурної адаптації та інтеркультурної комунікації.

Актуальність теми дисертаційного дослідження підкреслюють і виявлені дисертанткою суттєві суперечності: між зростаючою роллю естетичної культури в сучасному суспільстві та недостатнім рівнем її розвитку в студентів закладів фахової передвищої освіти; між потребою у всебічному гармонійному розвитку особистості та домінуванням технократичного підходу в підготовці здобувачів у закладах фахової передвищої освіти; між традиційними практичними інструментами формування естетичної культури та новими культурними практиками, що спричиняють низьку мотивацію студентів до естетично-культурного саморозвитку.

Отже, з огляду на потребу розв'язання виявлених суперечностей та актуальність проблеми дослідження, її теоретичної і практичної значущості, актуальність поданої на рецензування дисертації «Формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти» не викликає сумнівів.

Сутність обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації під час її виконання, забезпечується застосуванням методології, адекватної меті та завданням, специфіці об'єкта і предмета, використанням необхідного комплексу методів дослідження, а також практичним упровадженням отриманих результатів. Представлена в роботі джерельна база характеризується достатньою кількістю сучасних інформаційних джерел та їхньою різноманітністю.

Науковий апарат дисертації окреслено вдало, предметом чітко визначено головний аспект дослідження, що зумовило доцільну постановку мети та завдань дослідження, переконливість наукової новизни та практичної значущості результатів дослідження.

Достовірність представлених до захисту провідних положень і висновків забезпечується теоретичною обґрунтованістю вихідних позицій та їхньою експериментальною перевіркою, застосуванням комплексу теоретичних, емпіричних та статистичних методів наукового дослідження, системним аналізом досліджуваних педагогічних явищ і фактів, перевіркою обраних критеріїв і показників, достатньою апробацією дослідження.

Структура дисертації є обґрунтованою й логічною. Вона складається з анотацій, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (188 найменувань) та 11 додатків. Загальний обсяг дисертації складає 316 сторінок. Анотації подані українською та англійською мовами відображають зміст дисертації, висвітлюють суттєві аспекти роботи.

Логіка і послідовність викладу тексту дисертації відповідає вирішенню поставлених завдань.

У *вступі* обґрунтовано вибір теми дослідження, зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, поставлено для вирішення шість завдань, схарактеризовано об'єкт та предмет, методи дослідження; розкрито наукову новизну та окреслено практичне значення одержаних результатів, надано відомості щодо їх апробації та упровадження, кількості публікацій, що засвідчує належний науковий рівень дисертації.

У розділі першому представлено дисертаційного дослідження *«Формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти як проблема педагогічної теорії і практики»* здійснено аналіз стану розробленості проблеми формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти в педагогічній теорії та практиці, охарактеризовано базові поняття дослідження та обґрунтовано змістову структуру, критерії, показники і рівні сформованості естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти.

Коректними, на нашу думку, є визначення поняття *«естетична культура студентів закладів фахової передвищої освіти»*, як інтегративної особистісної характеристики, що поєднує когнітивні, емоційно-чуттєві, аксіологічні, діяльнісні й рефлексивні компоненти, зорієнтовані на гуманістичні ідеали краси в навчальній, професійній та соціокультурній діяльності; та поняття *«формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти»*, як цілеспрямованого педагогічного процесу, що передбачає розвиток естетичної свідомості, ціннісно-сміслових орієнтацій, емоційно-чуттєвого досвіду, художньо-творчих здатностей до естетичного самовираження, який здійснюється шляхом

інтеграції освітніх, виховних і культурно-просвітницьких впливів у професійній підготовці майбутніх фахівців.

У розділі другому роботи *«Методичні основи формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти»* розкрито цілі та завдання формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти; обґрунтовано психолого-педагогічні умови та структурно-функціональну модель; висвітлено методику формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти.

Привертають увагу запропоновані різноманітні педагогічні технології (проектно-зорієнтованого навчання, проблемного навчання, контекстного навчання та інформаційно-комунікаційні), комплекс форм організації освітньої діяльності (інтерактивна лекція з колективним ідеєтворенням, лекція-мозковий штурм, евристична й парна лекції, практичні (лабораторні) заняття, консультації, майстер-класи, мистецько-професійні студії, практико-зорієнтовані екскурсійні сесії, комунікативні платформи, креативно-мистецькі проекти, навчально-тренувальні інтенсиви); засоби (матеріального забезпечення, ментальні (інтелектуальні) ресурси, електронно-інформаційне забезпечення, навчальна дисципліна «Основи естетичної культури») та виділені п'ять основних груп методів (стимулювання емоційно-вольових естетично-культурних здатностей, активізації мотиваційно-ціннісних естетично-культурних здатностей, розширення естетично-культурної обізнаності, розвитку процесуальних естетично-культурних здатностей, формування рефлексивних естетично-культурних здатностей), кожна з яких відповідає конкретному компоненту естетичної культури особистості студента закладу фахової передвищої освіти.

У розділі третьому *«Дослідно-експериментальне дослідження ефективності методики формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти»* представлено результати констатувального та формувального етапів експерименту.

Родзинкою роботи є розроблений та впроваджений авторський курс «Основи естетичної культури». Реалізація визначених цілей і завдань курсу включає застосування різноманітних сучасних технологій, таких як контекстна, цифрова. Різні форми навчання, включно з евристичною й парною лекціями, практичними (лабораторними) заняттями, консультаціями, майстер-класами, навчально-тренувальними інтенсивами; методами евристичної бесіди, колективної творчої діяльності, мозкового штурму, творчо-активізаційним, педагогічного ігрового проектування.

Дослідження, проведене в перебігу формувального етапу педагогічного експерименту, виявило дієвість методики формування естетичної культури студентів у освітньому середовищі закладів фахової передвищої освіти. Використання непараметричного критерію Пірсона χ^2 для статистичного аналізу підтвердило значущі відмінності між контрольною та експериментальною групами по всіх критеріях, що свідчить про ефективність

запропонованої методики. Значне підвищення діяльнісно-продуктивного рівня у експериментальній групі на 19,5 % (проти 3,5 % у контрольній групі) демонструє успішність застосування методичного інструментарію, спрямованого на розвиток емоційної стійкості та вольових якостей студентів. Поліпшення когнітивних здібностей у експериментальній групі на 16,7 % (проти 2,4 % у контрольній) та ріст діяльнісно-продуктивного рівня на 17,6 % (порівняно з 6,8 % у контрольній) підкреслюють ефективність задіяних методичних упливів, які стимулюють мотивацію та ціннісні орієнтири студентів. Діяльнісно-операційний критерій також показав значний приріст на 16,2 % в експериментальній групі порівняно з 7,7 % у контрольній, що демонструє успішність практичного застосування знань у вирішенні реальних завдань. Рефлексивний критерій зростання на 29,2 % у експериментальній групі проти 20,4 % у контрольній підтверджує ефективність методики, що забезпечує критичне осмислення та самооцінку освітніх результатів.

Загальні висновки дисертаційного дослідження узагальнюють здобутки здобувачки, відповідають поставленим завданням, відзначаються належним науковим обґрунтуванням та логічно завершують теоретичне та експериментальне дослідження, якому притаманна наукова і практична значущість.

Під час виконання дослідження мета дисертації була досягнута, а робота є завершеною науковою кваліфікаційною працею.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання. Не викликає сумніву наукова новизна дисертаційного дослідження Н. С. Шмарко, яка полягає в тому, що:

- *вперше*: розроблено й обґрунтовано структурно-функціональну модель формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти; розроблено та експериментально перевірено ефективність методики формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти; визначено та обґрунтовано психолого-педагогічні умови формування естетичної культури; виокремлено та обґрунтовано компонентний конструкт досліджуваної властивості; визначено специфічні закономірності та специфічні принципи, стратегічну та тактичну мету формування естетичної культури;

- *вдосконалено й уточнено* сутнісну характеристику понять «естетична культура студентів закладів фахової передвищої освіти», «формування естетичної культури студентів фахової передвищої освіти» та «методика формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти»;

- *подальшого розвитку* набули наукові уявлення про напрями реалізації авторської методики на засадах методологічних підходів (компетентнісного, культурологічного, інтегративного, синергетичного, професіографічного, етнорегіонального, суб'єктно-

діяльнісного); положення щодо теоретичних аспектів естетично-культурного становлення студентів, з урахуванням специфічних закономірностей та принципів формування досліджуваної якості, а також теоретичні засади й практичні аспекти методики формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти.

Відзначимо *практичне значення дослідження*, зокрема, розроблення і впровадження авторського курсу «Основи естетичної культури»; структурно-функціональної моделі формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти; методики формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти у процесі професійної підготовки, що здійснювалося через лекції, практичні заняття та в позааудиторній діяльності з використанням педагогічних технологій, комплексу форм, методів і засобів.

Результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення освітніх програм, курсів та майстер-класів, що зосереджені на естетичному вихованні особистості здобувачів освіти.

Повнота викладення матеріалів дисертації у роботах, які опубліковані авторкою. Заслуговує схвалення повнота висвітлення основних результатів дослідження у 12 наукових працях, з яких 6 статей у наукових виданнях, включених до категорії «Б» Переліку наукових фахових видань України, стаття у науковому виданні іншої держави, 5 тез наукових доповідей.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Аналіз дисертації та наукових публікацій не виявив фактів академічного плагіату, фальсифікації, фабрикації чи будь-яких інших порушень принципів академічної доброчесності. Авторкою відповідним чином оформлено посилання на наукову літературу та нормативно-правові акти.

Висновки та пропозиції, що викликають певні сумніви, зауваження або вказують на окремі суперечності та можуть слугувати підґрунтям для дискусії під час захисту дисертації. Водночас, не дивлячись на відзначені досягнення, дисертація Н. С. Шмарко не позбавлена певних недоліків та дискусійних положень, тому дозволимо висловити деякі зауваження та побажання:

1. На нашу думку, практичне значення отриманих результатів дослідження потребує уточнення в аспекті його використання під час викладання освітніх компонентів, зазначених у таблиці 2.3.4.

2. Вважаємо, що методику визначення психолого-педагогічних умов формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти варто описати більш детально.

3. У підрозділі 2.4 «Методика формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти» варто було б більше приділити уваги прикладам конкретних

технологій, форм та методів формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти.

4. З огляду на те, що експериментальна робота була організована на базі чотирьох закладів фахової передвищої освіти, було б доцільним презентувати результати відповідного експерименту окремо по кожному закладу.

5. Текст дисертації містить окремі огріхи стилістичного та редакційного характеру.

Висловлені зауваження і побажання мають рекомендаційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дослідження.

Загальний висновок. Дисертація відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (із змінами) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року (із змінами), а її авторка Шмарко Наталія Сергіївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка».

Рецензент професор кафедри педагогіки Національного університету біоресурсів і природокористування України, доктор педагогічних наук, професор Оксана ВАСЮК